

Als we de taxonomische verschillen even laten voor wat het is, dan sluiten de verspreidingsbeelden opmerkelijk goed op elkaar aan. Soms lijkt het verspreidingsbeeld in Nederland wel iets intensiever door de enorme inventarisatieactiviteit in kleine lokale gebieden, maar voor een deel is dit ook reëel als men in acht neemt dat delen van de zandgebieden in Noord-Duitsland sterk ontgonnen zijn en dat het accent van de waarnemingen hier op na 1980 ligt. Het verschil in talrijkheid van epifyten als *Ulota crispa* en *Brachythecium*-soorten is waarschijnlijk vooral het gevolg van meer zeer recente data in Nederland dan in Duitsland. De grote overeenkomst inclusief de oorzaken van voor- of achteruitgang in Noord-Duitsland, betekent dat de mosflora in beide landen goed op elkaar aansluit. We kunnen dan ook het nodige van elkaar leren en ten aanzien van de bescherming hebben we een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid.

Bij gedetailleerde vergelijking zijn er tenslotte nog wat interessante kleine verschillen te vinden die met name bij zeldzame soorten optreden. Zo zou je op basis van de verspreiding *Sphagnum lindbergii* en *Sphagnum obtusum* toch ook wel een keer uit Nederland verwachten. Het voorkomen van *Bryum demaretianum* net over de grens bij Twente zou toch moeten aansporen om in Twente ook eens intensief naar deze soort te gaan zoeken. Andere soorten als *Phascum leptophyllum*, *Didymodon glaucus*, *Gymnostomum calcareum*, *Seligeria pusilla* en *Weissia rutilans* zouden wel eens in Zuid-Limburg moeten kunnen opduiken. En de meldingen van *Riccia gothica* in Noord-Duitsland geven toch ook het gevoel dat deze wel eens in Nederland zou kunnen verschijnen.

En zo valt er nog veel meer te ontdekken in de Verbreitungsatlas der Moose Deutschlands. Ik kan het dan ook van harte aanbevelen en we mogen onze Duitse mossenvrienden feliciteren met deze mijlpaal.

Henk Siebel

Bespreking: Flora van korstmossen met blauwalgen

T. Ahti et al., eds. (2007) *Nordic lichen flora vol. 3. Cyanolichens. Uddevalla. 219 paginas. Met bijdragen van P.M. Jorgensen, T. Tonsberg & O. Vitikainen. Verkrijgbaar bij: Museum of Evolution, Uppsala University. ISBN 978-91-85221-14-1.*

Dit boek is het derde deel in deze serie en is geheel gewijd aan korstmossen met blauwalgen. De eerste twee delen worden al flink gebruikt, vooral vanwege de kleurenfoto's. Ook dit deel heeft weer ruim 200 kleurenfoto's van bijna alle soorten. Nieuw is dat deze foto's ook op CD bijgeleverd worden, zodat ze op scherm flink opgeblazen kunnen worden. Hierbij komen nog veel extra details tevoorschijn. De kleurenfoto's (naar droog herbariummateriaal) zijn merendeels goed, en een enorme steun bij het determineren van deze lastige soorten. Bij de *Peltigera*'s zijn boven- en onderkant afgebeeld. Sommige macrolichenen zien er wel erg uit als platgeslagen herbariumexemplaren, wat verdedigbaar is in het geval van zeldzaamheden, maar bijvoorbeeld onnodig voor een buiten Europa algemene soort als *Leptogium cochleatum*, waarvan een oud exemplaar uit Madeira wordt afgebeeld. De beschrijvingen en sleutels zijn degelijk, behalve waar het de verspreiding buiten Europa betreft; soorten als *Lempholemma chalazanum* en *Pyrenopsis subareolata* worden niet van buiten Europa vermeld, terwijl ze bijvoorbeeld in Taiwan voorkomen. Alle in ons land voorkomende soorten worden behandeld, en het boek is bruikbaar in en vrijwel volledig voor heel Europa en aangrenzende gebieden zoals Klein-Azië en Macaronesia. Sommige soorten die wij onderscheiden, zoals *Leptogium turgidum* en *Peltigera szatalae*, worden echter niet erkend. Niet alles is goed gegaan: *Peltigera*

extenuata wordt bijvoorbeeld op verkeerde kenmerken afgesplitst. Er worden twee nieuwe combinaties gemaakt, waarbij eigenlijk twee kleine geslachten weer geïntroduceerd worden, namelijk *Epiphloea* voor *Collema byssinum* en *Thallinocarpon* voor *Thyrea nigritella*.

Elk boek heeft zijn eigenaardigheden; hier valt op dat de tekst alfabetisch op familie geordend is, maar de afbeeldingen alfabetisch op genus. Ook ontbreekt een literatuurlijst, terwijl er veel naar boeken en afbeeldingen daarin wordt verwezen. Dit zal echter wel wennen en het boek is een duidelijke aanrader voor alle lichenologen en ook voor veel bryologen; juist korstmossen met blauwalgen komen vooral voor in mossen- en vaatplantengemeenschappen; denk maar aan de *Peltigera*'s en aan het *Lobarion*.

André Aptroot